

Doux commerce. What a hoax!

Vincenzo Ruggiero's sociologie van macht en misdaad*

Bas van Stokkom

Vincenzo Ruggiero

In februari 2024 is Vincenzo Ruggiero overleden. Hij was jarenlang als socioloog werkzaam aan de Middlesex University in Londen en was daar ook directeur van het Centre for Social and Criminological Research. Hij schreef 23 boeken en is vermaard om zijn onophoudelijke productie van kritische geschriften. In 2014 ontving Ruggiero de Lifetime Achievement Award van de American Society of Criminology. Tijdens een herdenkingsbijeenkomst in Londen vertelden collega's over zijn traditionele onderwijsmethoden, zijn hekel aan PowerPoint-presentaties, bu-

* Met dank aan René van Swaeningen en Dina Siegel.

reaucratie, academische etiquette en het verhaspelen van zijn achternaam.¹ Zij zagen hem als een klassieke intellectueel die overigens veelvuldig de uitgaansgelegenheden van Soho en Fitzrovia bezocht en prijs stelde op een goed glas rode wijn en daar uitgebreid tekst en uitleg bij gaf. In een herdenkingspanel van het *common study programme* in *critical criminology* vertelde een aantal collega's ook dat hij weliswaar graag honderduit praatte, maar dat ze niet het idee hadden hem echt te hebben leren kennen; hij bleef altijd wat enigmatisch.² Sommigen noemden hem een 'visionair', een man die tijdens colleges lange reizen ondernam naar het hart van de criminologie. Daarbij viel hij steeds terug op historische kennis, bijvoorbeeld door Achilles te citeren om duidelijk te maken hoe wreed, smerig en oneervol oorlog is.

Collega Nigel South – die samen met Ruggiero de groene criminologie hoger op de onderzoeksagenda heeft gezet – noemde hem de *uomo universale* van de internationale criminologie, een duizendpoot die goed thuis was in zowat alle mens- en maatschappijwetenschappen. In Italië was hij al in de jaren zeventig politiek activist. In zijn jeugd trokken zijn ouders vanuit Napels naar Noord-Italië, maar Vincenzo bleef geworteld in de cultuur van die stad met zijn erflaters, onder wie de jurist en filosoof Giambattista Vico. In Turiijn gaf hij les aan de fabrieksarbeiders van Fiat en was hij betrokken bij gevangenishervorming. Hij schreef zijn eigen tijdschrift vol, genaamd 'Senza Galere' ('zonder gevangenen') dat later overging in 'Ruggiero Edizioni'. Dat werk is volgens South een vroeg voorbeeld van 'convict criminology'. Later studeerde hij sociologie en criminologie in Bologna. In de vroege jaren negentig vestigde hij zich in Londen en werd *visiting fellow* aan de London School of Economics, vrij snel daarna *reader* en vervolgens hoogleraar aan Middlesex University.³

Klassiek én anti-elitair

Ruggiero is een buitengewoon veelzijdig denker en een intellectuele gigant die een omvangrijk en nauwelijks te overzien oeuvre nalaat. Hij geldt bij uitstek als een generalist die geen halt houdt voor de muren van de afzonderlijke sociale wetenschappen en aan de lopende band andersoortige hypothesen en perspectieven ontvouwt. Een wijds panorama van klassieke theorieën trekt aan de lezer voorbij, waarbij grote denkers en schrijvers, van Plato, Montaigne, Shakespeare tot Balzac, als bron fungeren. In 2003 publiceerde hij het boek *Crime in Literature: Sociology of Deviance and Fiction*, dat gewijd is aan een reeks klassieke romanschrijvers. Steeds is hij op zoek naar verrijkende metaforiek en kantelende gezichtspunten om zijn historisch-sociologische verkenningen te staven. Daarbij klinkt een reële en nuchtere kijk op de geschiedenis door waarin agressie en veroveringszucht de toon aangeven, sterk geïnformeerd door de antieke filosofen en geschiedschrijvers, en natuurlijk door zijn stadgenoot Vico, in zoverre er een cyclische beweging van bloei

1 www.mdx.ac.uk/news/2024/5/criminologists-and-graduates-herald-visionary-mdx-academic-vincenzo-ruggiero-at-inspiring-memorial/.

2 Notitie van René van Swaaningen.

3 <https://escnewsletter.org/archive/in-memoriavincenzo-ruggiero>.

en verval van politieke regimes in doorklinkt. Tegelijk gaat het om een ketters denker, speels en provocerend, gericht op maatschappelijke verandering, wat bepaald niet beantwoordt aan het beeld van de brave academicus. Die combinatie – enerzijds herinterpreteren van klassieke denkers en anderzijds pleiten voor actievoeren – is werkelijk uniek in de sociale wetenschappen. Misschien dat hij daarom zoveel aanzien genoot bij kenners, en vooral kritische denkers.

Ruggiero's werk lezen is lang niet altijd een pretje. Een van zijn laatste boeken, *Critical Criminology Today* (2021), is daarvan een voorbeeld. De auteur doet weinig moeite samenhang aan te brengen. Hij bewandelt voortdurend zijpaden die het betoog niet ondersteunen. Aan zorgvuldig geformuleerde hypothesen en verklaringen komt hij lang niet altijd toe. We zouden dat werk sociologische barok kunnen noemen. Maar als hij er goed voor gaat zitten, zoals in het korte artikel 'Sustainability and Financial Crime' (2022a), brengt hij de ravage die de offshore bankwereld aanricht, bondig en op briljante wijze onder woorden. Hoe dat verder ook zij, het doorgronden van zijn werk vereist veel voorkennis en is voor beginnende academici een hele opgave.

Zijn denkkraft balde zich de laatste tien jaar van zijn leven meer en meer samen tegen de ontsporingen van het westerse economische systeem. In feite gaat hij frontaal in de aanval tegen de economische discipline en het beeld van de homo economicus in het bijzonder. Dat amorele denkframe heeft de rijken en machtigen van de wereld in de greep. Ruggiero spreekt in navolging van filosoof Walter Benjamin over een nieuwe theocratie met een financiële oppergod die als aanjager fungeert van ecocidaal kwaad. Daar zit de kracht van zijn visie en dat maakt zijn werk buitengewoon actueel.

Het is ondoenlijk om in het bestek van deze bijdrage greep te krijgen op zijn omvangrijke oeuvre. Daar is een monografie of dissertatie voor nodig. Ik schets hier op basis van een twintigtal publicaties slechts enige contouren, waarbij achtereenvolgens enkele kerngedachten rondom politiek geweld en oorlog, machtsmisbruik, misdaden van de economie en het recent ontwikkelde paradigma van 'ontgroeien' de revue passeren. Vervolgens komt zijn visie op het vormen van tegenmacht en de rol van het abolitionisme daarbij aan bod. Ten slotte plaats ik enkele kanttekeningen bij sommige opvattingen en geef ik aan welke theoretische inzichten van belang zijn en nadere reflectie en onderzoek verdienen.

Oorlog en politiek geweld

Criminologen zijn lange tijd met een grote boog om de studie van politiek geweld heen gelopen, met name burgeroorlogen en internationale conflicten. Waarom die meest tragische vormen van geweld uitsluiten, vraagt Ruggiero zich af. Die studie zou toch gebaat kunnen zijn bij criminologische categorieën en theorieën (2006). In het bittere maar fascinerende hoofdstuk 'There is money in death' zet Ruggiero uiteen dat historisch gezien staatsvorming als een inherent criminogeen proces opgevat kan worden (2021; zie ook 2023b: 54). Is dat proces eenmaal voltooid, dan tenderen staten naar verholde expansie en imperiumbouw, inclusief het waanidee van 'civiliserende kolonisatie'. Na de Tweede Wereldoorlog doen westerse democra-

tieën veel moeite zich als een ‘League of the Public Good’ te presenteren, een divisie die de mensenrechten verdedigt en de strijd aanbindt tegen een ‘Holy Alliance of despots and crooks’ (2021: 103) Maar die zogenaamde democratieën zijn volop verwickeld in oorlogen, waarbij economische belangen vaak de doorslag geven.

De Irak-invasie heeft duidelijk gemaakt dat hoogtechnologische krijgstoerusting van de sterkere partij, waaronder precisiebombardementen, in feite een einde heeft gemaakt aan oorlogen waarbij regulier gewapende legers het vernietigingswerk moeten verrichten. Militaire agressie is meer en meer preventief van aard, gericht op de vernietiging van infrastructuur en ondermijning van de volksgezondheid.

Door het gebruik van op afstand bestuurde raketten en drones is de dreiging van willekeurige vernietiging aanzienlijk toegenomen. Het is niet overdreven te stellen, vervolgt Ruggiero, dat oorlogen in de huidige tijd tegen de burgerbevolking worden gevoerd. Een simpel rekensommetje volstaat: tijdens de Eerste Wereldoorlog was het percentage doden onder de bevolking ongeveer 10 tot 15%. Dat liep tijdens de Tweede Wereldoorlog op naar 40%, en de laatste tijd ligt dat op 90% (2021: 104). Daarnaast wijst Ruggiero op de groei van de veiligheidsindustrie, waarbij westerse bedrijven wapentuig in het buitenland slijten, in naam van behoud van vrede, maar in feite oorlogsvoering faciliteren (2021: 105).

Sinds de jaren negentig zijn westerse landen onophoudelijk betrokken geweest bij oorlog in ver weg gelegen landen. Maar merkwaardig genoeg lijkt dat voorbij te gaan aan het collectieve bewustzijn van westerse massamediaconsumenten. Het gevoel overheerst dat ‘we’ nooit in oorlog zijn geweest, een ‘gevoel van onverschilligheid dat in de geschiedenis zonder precedent is’ (2015: 89).

Oorlog heeft heel andere betekenissen gekregen. Terwijl in het klassieke denken oorlog een pedagogische functie had, het voortbrengen van identiteit en solidariteit, trachten hedendaagse strijdmachten de moordlust te camoufleren. De collectieve misdaad blijft verscholen en helden zijn overbodig geworden. Politici spreken over een vredesonderneming; zij ‘beschikken over de roofinstincten die nodig zijn om van oorlog een bedrijfstak te maken’ (idem). Technologie is de nieuwe Hermes geworden, ‘de wakende godheid van handel en dood, een knooppunt waar politiek en wetenschap elkaar ontmoeten en versterken’ (2021: 106).

Ruggiero keert zich tegen de leer van de rechtvaardige oorlog en – in het verlengde daarvan – humanitaire interventies. De aanhangers van die ideologie zien hun eigen principes als nobeler dan die van de partij die gebombardeerd moet worden. Rechtvaardige oorlogen zijn per definitie asymmetrisch en worden ‘rechtvaardig’ indien agressie slaagt (2023a: 12).

Zogenaamde beschavingsmissies lopen bijna altijd uit op geweld. Indringers en kolonisten presenteren zich als paladijnen van het recht, maar in werkelijkheid cultiveren zij hun roofinstincten. Het is verstandiger de kritiek van Vico ter harte te nemen en afstand te nemen van het idee om de expansieve en gewelddadige ambities van Griekenland en Rome als voorbeeld te nemen voor het Westen (2021: 111).

Na het faillissement van de Europese godsdienstoorlogen in de zeventiende eeuw kregen expansieve ambities een economische doorstart. Ruggiero vindt het tragisch dat sinds die tijd zakendoen aan vriendelijke omgang werd gerelateerd en

gecontrasteerd werd met de harde en barbaarse omgangsvormen die kenmerkend waren voor de vechttadel. Geld maken zou een beschaafde, 'kalme passie' zijn. Van die logica moeten we dringend afstand nemen: 'abandoning the chorus of those who see in economic development the neutralizing force of all evil'. 'Doux commerce... What a hoax!' (2021: 71).⁴ Want economie is oorlog met andere middelen. Economische groei, veroveringsdrift en vernietiging trekken gezamenlijk op (2023a: 3).

Macht en misdaad

In *Crime and Markets* (2000) en *Power and Crime* (2015) poogt Ruggiero menige criminologische theorie op zijn kop te zetten. Een bespreking van het eerstgenoemde boek door Dick Hobbs maakt goed duidelijk wat Ruggiero bij de lezer kan losmaken:

'This is an irritating, infuriating, delightful book of essays. (...) The provocative elegance of Ruggiero's prose, unlike so many theoretical ventures, should make this book difficult to ignore by all but the most committed clone of administrative criminology.'

In deze studie sympathiseert Ruggiero met een 'anti-criminologische traditie' die een 'causality of contraries' aannemelijk wil maken: elke maatschappelijke context suggereert een voorlopige etiologie die in andere contexten weer zinledig is. Zo kunnen zowel een gebrek als een overdaad aan gelegenheden tot misdaad leiden. Op haast sardonische wijze keert hij zich tegen het construeren van een universele theorie van misdadig gedrag, wat hij een 'sociologische erfzonde' noemt. Tegelijkertijd zet de auteur uiteen dat exces en overdaad veel meer aandacht verdienen. De criminologie heeft zich veel te lang blindgestaard op factoren als achterstand, armoede en deprivatie. Juist een overdaad aan legitieme hulpbronnen en gelegenheden verleidt ertoe de wet te overspelen en biedt tal van mogelijkheden om die uit het zicht te houden (2000: 7 en 180).⁵

Het tweede deel van het boek staat in het teken van elitemisdaad, waaronder studies over de bestuurlijke corruptie in Italië, Frankrijk en Groot-Brittannië. Of je wilt of niet, zegt Ruggiero, corruptie is in iedere samenleving een gegeven, en het komt erop aan te begrijpen onder welke omstandigheden die corruptie aan het licht komt. De Italiaanse casus laat zien dat de evolutie van corrupte praktijken eerder de uitkomst is van economische ontwikkeling en democratisering dan van onderontwikkeling. Contrair aan het gevoel dat ontwikkelingslanden – afgaande op openlijke vormen van afpersing en omkoping – wel door en door corrupt moeten zijn, blijken de verschijningsvormen van draaideur- en netwerkcorruptie in westerse landen heel wat structureler te zijn dan wordt aangenomen. De gerust-

4 In een majestueuze studie zet Albert Hirschman (1977) uiteen dat handel en geld maken vanaf de achttiende eeuw voortaan als zachte, kalme en onschuldige passies werden gezien.

5 Voor een verwante theorie zie Tittle, 2018.

stellende corruptieperceptie-index van Transparency International komt daarmee in een ander licht te staan.

Ruggiero betoogt ook dat het onderscheid tussen witteboordencriminaliteit en georganiseerde misdaad ongegrond is. In beide sferen krijgen economisch gemotiveerde daders de kans om criminele opties en gelegenheden uit te proberen en muren van stilzwijgen op te trekken. De mate waarin zij daarvan gebruik maken verschilt slechts gradueel (ook Ruggiero & South, 2012: 69). Het is wel de vraag of hij daarbij voldoende recht heeft gedaan aan de culturele aspecten van corruptie.

Power and Crime is een aansprekend en compact geschreven boek. Ruggiero start vanuit Edwin Sutherlands vaststelling dat grote ondernemingen haast zonder uitzondering recidivisten zijn die wegduiken voor verantwoordelijkheid. Bestuurders zijn erin bekwaamd om de effecten van deviant handelen te controleren en staan niet toe dat dergelijk handelen als crimineel wordt afgeschilderd. Typerend is dat ondernemers en bestuurders – heel anders dan straatcriminelen – in alle werelden waar zij vertoeven over macht beschikken. Velen voelen zich oppermachtig en slaan zich op de borst dat zij de overheid om de tuin hebben geleid. Fraudepraktijken zijn aldus verontrustend zichtbaar, zodat ze meermaals een appèl doen op het grote publiek om die slimmigheden over te nemen (2015: hoofdstuk 1).

In het hoofdstuk 'Inglorious human activities' onderwerpt Ruggiero klassieke economische concepten aan een criminologische kritiek. Zo is 'nut' een miraculeuze categorie waarmee alle wandaden goed gepraat kunnen worden in naam van prestaties, accumulatie en groei. Ondernemers, advocaten, politici en andere hooggeplaatsten smeden allianties en blijven tegelijk met jeugdige overmoed toeslaan:

'This fury is the result of a pecuniary language that translates every aspiration into predatory desire (...). Economics (...) offers the crimes of the powerful innumerable analytical opportunities to be conceived, enacted and justified.' (2015: 111)

De misdaden van de economie

The Crimes of the Economy (2013) is een grensverleggende studie waarin Ruggiero zijn pijlen op de hegemonie van utilistisch denken richt en vooral op de populaire aanname dat de samenleving gebaat is met economische expansie. In werkelijkheid is dat denken – dat vooral door klassieke economen is ontwikkeld – medeplichtig aan immens ontwrichtende en schadelijke gevolgen. Mede daarom noemt Ruggiero economie in navolging van Thomas Carlyle een 'dismal science': 'een sombere, desolate en inderdaad behoorlijk abjecte en schrijnende wetenschap; wat we bij wijze van eerbetoon de *troosteloze wetenschap* kunnen noemen' (2013a: 68).⁶

Kenmerkend voor de grondleggers van een kapitalistische samenleving, onder wie Smith en Bentham, is het idee dat kapitaal winstgevend en productief moet zijn en dat creatief investeren en innoveren de samenleving welvaart zouden brengen (2013a: 94). Een van de keerzijdes daarvan is dat een gigantisch ontwikkelingsdo-

6 https://en.wikipedia.org/wiki/The_dismal_science.

mein wordt gecreëerd waarin het overtreden van de wet in hoge mate waarschijnlijk is en zelfs noodzakelijk (2013a: 96). Daarbij worden verandering en experiment vaak als 'innovatie' acceptabel gemaakt. Nieuwe producten die aldus op de markt zijn gekomen, voeren op hun beurt weer tot gewijzigde jurisprudentie en wetgeving. Om die reden beschikt dat experimentele handelen over een stichtende macht. Tegen die achtergrond bespreekt Ruggiero het concept 'creatieve destructie' van de econoom Schumpeter. Het gaat om een werkwijze

'whereby entrepreneurs are expected to mobilise their creativity and, in perpetual agitation, transcend established conducts, in a process sustained by constant transgression'. (2013b: 42)

Die dynamiek revolutioneert de economische structuur en vernietigt de oude, en brengt tegelijk een verontrustende spiraal van deviant handelen voort: economische actoren moeten sociale gewoonten en stagnerende condities omzeilen en vechten tegen de 'roes van conformiteit'.

De laatste decennia zijn we in een nieuwe fase beland, nu grote ondernemingen mondiaal opereren en nationale jurisdicties in veel opzichten hun speelbal zijn geworden.

'While in the past states controlled their own territories in order to monitor the wealth produced, today it is no longer the state which decides how to tax wealth, but it is wealth itself which decides how and where to be taxed.' (2013a: 107/8)

Op binnenlands niveau is de publieke zaak meer en meer in handen gekomen van het ondernemersbelang en is een bestuursmodel tot wasdom gekomen waarin lobbyen en de vermenging van politieke en economische carrières de toon aangeven (2013a: 145).

Inmiddels fungeert de neoliberale versie van de economische 'wetenschap' als een religie die overheden en internationale financiële instellingen en bestuurslichamen in haar greep heeft (2013a: 139).

'Neoliberalism, in advocating the maximalization of the reach and frequency of market transactions, seeks to bring all human action into the domain of the market. The consequences of this economic theology are that markets are required to replace governments and economics should be entrusted with the task of abolishing politics, seen as a cumbersome obstacle to freedom of choice.' (Ruggiero & South, 2013a: 370)

De grote leugen is dat de welvaart die dit neoliberale model creëert, zou doordrupelen naar alle mensen. De realiteit is dat ongelijkheid tussen geprivilegieerden en de grote massa van de bevolking steeds groter wordt en dat het model steeds meer instabiliteit en risico's met zich meebrengt.

Aan het slot van het boek merkt Ruggiero op dat het criminogene groeimodel dringend tegenwicht behoeft en dat we de notie van 'degrowth' zouden moeten mobili-

seren (2013a: 180/2). Dat zou een wijdverspreide kritiek op ongebreideld consumeren vereisen, vooral op 'statusuitgaven'. En bovenal zou het besef moeten postvatten dat onverzadigbare groei resulteert in een escalerend gebruik van energie en hulpbronnen, bestaansonzekerheid en onophoudelijke vernietiging van de natuur.

De ontgroeibeweging

Het zal niet verbazen dat Ruggiero zich na 2010 aansluit bij de zich snel ontwikkelende groene criminologie. Vanuit dat perspectief kan het idee van oneindige expansie en verwervingsdrang scherper bekritiseerd worden en komen de slachtoffers van verminkte of vergiftigde leefwerelden geprononceerd in beeld. Het is de opdracht van de groene criminologie om de massale schade die onder andere ontbossing teweegbrengt onder de noemer van misdaad te brengen (2013b: 37/39). Volgens Ruggiero zal van de internationale erkenning van ecocide als misdaad een preventieve kracht uitgaan dat het principe van voorzorg ondersteunt (Ruggiero & South, 2013b).

In het artikel 'The Degrowth Movement and Crime Prevention' (2022) zet hij uiteen dat ontgroeien is gericht op het tegengaan van 'compulsive development disorder' van markteconomieën en de 'compulsive buying disorder' die kenmerkend is geworden voor het consumentenpubliek. Het ontgroeiparadigma neemt 'welzijn' tot leidraad en poogt gezonde leefomgevingen te creëren, de hoge druk op het arbeidsethos te verminderen en sociale bindingen te herstellen. Dat prikkelt om heel anders tegen het economisch systeem aan te kijken.

Het denkmodel van ontgroeien prikkelt ook een andere criminologische bril op te zetten en na te gaan hoe ontgroeistategieën kunnen bijdragen aan preventie van schadelijke en victimiserende activiteiten. Criminologen die openstaan voor dat perspectief krijgen veel meer oog voor de misdaden van machten. Ze zijn niet geïnteresseerd in etiologische versies van het 'tekort', een 'sociology of misery' gekenmerkt door noties als deprivatie, achterstand, onderontwikkeling, gebrek, benadeling, armoede en onvermogen. Dat paradigma is niet in staat om de misdaden van megabedrijven en overheden te duiden, in het bijzonder expansieve ambities en de vernietiging van natuurlijke leefomgevingen. De ontgroeibeweging vestigt daarentegen de aandacht op factoren als exces, overvloed, over-ontwikkeling en overmatige controle teneinde vernietiging, verspilling en sociale ontwrichting te kunnen begrijpen (zie in dat verband Van Stokkom & Schuilenburg, 2020).

Vorming van tegenmacht

In *Critical Criminology Today* (2021) zet Ruggiero uiteen dat maatschappelijke veranderingen niet via de geijkte paden van de parlementaire democratie kunnen worden doorgevoerd. Het politieke bedrijf zit gevangen in kartelbelangen en dat roept bij burgers cynisme en wantrouwen op. Politiek is een vies woord geworden (zie ook Van Swaaningen et al., 2023). Hij vestigt de hoop op de vorming van tegenmacht: collectief actievoeren en het aangaan van allianties met het publiek om het

hegemoniale neoliberale systeem te bestrijden (2021: 3-5). Kritische criminologen zijn de natuurlijke compagnons van sociale bewegingen, actievoerders en ‘troublemakers’. Onderzoekers en docenten zouden meer afstand kunnen nemen van hun comfortabele middenklasse-bestaan om zich aan te sluiten bij protesterende bewegingen en ngo’s. Zij zouden zich ook kunnen aansluiten bij onafhankelijke onderzoekscentra en media die toezicht houden op de activiteiten van de politieke en economische elites (2021: 20, 46).

Opnieuw levert Ruggiero forse kritiek op de mainstream criminologie: die bestuurswetenschap komt niet verder dan het ontwerpen van sociale technologieën om allerlei onveilige situaties onder controle te brengen. Dat beperkt het zicht op de geschiedenis en de horizon van het vak. Vanuit een sociologisch perspectief komen juist machtige organisaties, en vooral die van de financiële wereld, in beeld.

‘The powerful are like ancient gods: they are not under our control. This is particularly evident in the financial sphere where the distance between perpetrators and victims gives the impression that we are faced with crimes without criminals.’ (2021: 155)

Het is zaak kennis te vergaren over Big Finance, zijn illegale producten en werkwijzen in hermetisch afgesloten vestingen, die kennis in het publieke blikveld te trekken en de confrontatie aan te gaan.

Dat is overigens makkelijker gezegd dan gedaan, want overal ter wereld is publiek protest in de verdrukking geraakt. Volgens Ruggiero is die ontwikkeling een afgeleide van de heersende veiligheidslogica waarin geen plaats is voor interventies van oppositionele bewegingen, omdat die een bedreiging vormen voor de bestaande technologische en economische systeemwerelden. Maar het kan erger. Veel grote bedrijven die in de ‘global south’ investeren, huren beveiligingsfirma’s en milities in om milieuactivisten met geweld uit te schakelen, en zij komen daar doorgaans mee weg (2021: hoofdstuk 6).

Ruggiero heeft weinig vertrouwen in de organisatie van wereldwijde veiligheid. Dan omarmt hij liever het ‘dromerige idee’ om oorlogsvoering te criminaliseren (2021: 155). Zo kunnen ‘troublemakers’ de afkomst van wapens proberen te traceren en documenteren en insiderkennis vergaren in die sinistere wereld. Zo wist een Egyptische journalist met behulp van valse namen op socialmedia-accounts toegang te krijgen tot illegale netwerken van wapenhandel.

‘Had he worked in a university, ethical approval of his research would have been denied, showing that “unethical” research may be one way to uncover unethical conduct.’ (2021: 156)

Een milde benadering van overheden en andere machtige organisaties gaat het sociale conflict uit de weg, zodat de machten vrijuit hun gang kunnen gaan. Ze zijn nauwelijks vatbaar voor beleidsaanpassingen, zeker wanneer de media zwijgen (2021: 31).

Het essay ‘Criminalizing War: Criminology as Ceasefire’ (2005) leest als een pacifistisch en tegelijk weerbaar manifest. Sociale bewegingen en morele entrepreneurs

hebben de taak (burger)oorlogen te criminaliseren en dat is een ‘uphill battle’. Gewelddaden en massale schade moeten onder de aandacht van het grote publiek worden gebracht. Het gaat erom oorlogszuchtige organisaties te stigmatiseren als ‘outsiders’ (2005: 249/50).

“Those applying the stigma will serve general, human, collective interests, while those receiving it will be singled out and shamed for being at the service of their own limited interests.” (2005: 250)

Abolitionisme

Zoals gezegd, Ruggiero was al in zijn Italiaanse periode abolitionist. De gevangenis is een monsterlijke uitvinding. De gevangenisstraf heeft niet alleen betrekking op vrijheidsontneming, maar brengt de additionele bestraffing met zich mee van fysiek en mentaal lijden. Dat zinledige leed beschadigt veroordeelden en dwarsboomt gedragsverandering (2010: 91).

In *Penal Abolitionism* (2010) legt Ruggiero de intellectuele bronnen van het abolitionisme bloot en confronteert hij het gedachtegoed van Hulsman, Mathiesen en Christie met inzichten van grote filosofen en literatoren, onder wie Nietzsche. Hij schetst de contouren van een ‘radicaal anti-platonisme’ dat binaire onderscheidingen tussen goed en kwaad beoogt los te laten. Daarmee kunnen we worden verlost van veroordelende attitudes. Zo zou – in navolging van Louk Hulsman – de term ‘problematisch handelen’ te verkiezen zijn boven ‘misdadig’ en is criminaliseren een recept voor een controlerende en repressieve overheid.

Bestrijding en preventie van nodeloos leed, daar gaat het om. Dat hoort primair door mensen zelf te gebeuren in directe interactie, niet door de overheid. Net als veel andere abolitionisten plaatst Ruggiero veel vraagtekens bij het werk van professionals in de strafindustrie. Zij zouden de gedragsverandering van veroordeelden en de ondersteuning van slachtoffers hebben ‘gekaapt’. Die strafindustrie is een ‘system of waste’ en daar draagt de criminologie aan bij, omdat die de wetenschappelijke kant ervan representeert (2015b).

Ruggiero breekt, vooral in het kader van afschaffing van de gevangenis, een lans voor utopische experimenten waarin veroordeelden, patiënten en andere gelabelde personen niet worden vastgezet (2021: hoofdstuk 12). Zo’n abolitionisme maakt deel uit van een ‘publieke sociologie’ die collectieve actie en verandering van onderaf poogt te bewerkstelligen. De mainstream versie van ‘publieke criminologie’ heeft daarentegen elitaire kanten: die ‘beweging’ richt zich vooral op beleidsmakers en roept deskundigen te hulp die in aangrenzende gebieden werken (Ruggiero, 2012; zie ook Van Swaaningen, 2024).

Enkele kanttekeningen

Ook in zijn publicaties over het abolitionisme pleit Ruggiero voor het ontwikkelen van tegenmacht, van onderop, niet via parlementaire wegen. Tegelijkertijd is hij beducht voor criminalisering en etiketten plakken. Dat roept een aantal vragen op.

Hoe verhoudt de abolitionist Ruggiero (die de justitiële straf wil afschaffen) zich tot de morele entrepreneur Ruggiero (die oorlogsvoering en ecocide strafbaar wil stellen)? Vaak lijkt hij voor beide te opteren. Enerzijds pleit hij voor het aanpakken van probleemsituaties, herintroduceren van toevluchtsoorden en het aangaan van gesprekken met agressors. Anderzijds beseft hij dat straffeloosheid ingrijpende vormen van misdaad bestendigt en dat een reactie daarop noodzakelijk is: het mobiliseren van het grote publiek, onder andere door zwartboeken te vervaardigen, en ja, ook door het labelen van agressors. De vraag is of die twee posities wel te verenigen zijn.

Ruggiero erkent dat strafbaarstellingen een preventief effect kunnen sorteren. Maar is het dan niet merkwaardig om tegen straf en strafrechtelijke berechting te ageren? Anders dan bij sancties en schikkingen het geval is, communiceert het vonnis een publieke afwijzing van misdadig handelen en dat houdt de overtuiging levendig dat iedere burger bescherming verdient tegen misdaad. In de context van ingrijpende schadeberokkening – bijvoorbeeld in de nasleep van oorlogsgeweld – zijn de preventieve effecten van die communicatie van groot belang. Als burgers te maken hebben met machtige organisaties die hun leefomgeving ontwrichten of vergiften, lijken we eveneens aangewezen op de symbolische kracht van het misdadadlabel. Ook gezien vanuit het publieke rechtsgevoel is het zaak om de straffeloosheid van die organisaties te veroordelen (zie Van Stokkom, 2023).

Als ‘goed abolitionist’ meent Ruggiero dat sociale problemen door de betrokkenen zelf verholpen kunnen worden. Hij spreekt in navolging van Hulsman over ‘vreedzame reactivering van lokale gemeenschapsdynamieken’ (2011: 19). Dat kan als een romantische, apolitieke visie worden geduid, waarbij de strijd tegen machtige organisaties uit beeld verdwijnt. Het lijkt er sterk op dat de abolitionist de aanjager van tegenmacht in de weg zit.

Er klinken af en toe ook eenzijdige visies door. Zo is Ruggiero fel gekant tegen de leer van de ‘rechtvaardige oorlog’ en de instelling van tijdelijke internationale gerechten in de context van postgeweld. Die tribunalen worden volgens hem door de winnende partij in het leven geroepen en zijn daarmee een verlengstuk van succesvolle bombardementen (2005: 254). Dat roept ook de nodige vragen op. Is het zo dat gewapende interventies per definitie mislukken en geen rekening houden met lokale belangen en perspectieven? Hoe minderheden te beschermen die te maken hebben met repressie en geweld? Moeten we hun hulpverzoeken negeren? Veel slachtoffergroepen vestigen hun hoop op onafhankelijke rechtsprekende instanties die waarheidsvinding op zich nemen.

De berechting van oorlogsmisdadigers gaat gepaard met een duidelijke norm-expressieve boodschap naar het grote publiek. Uitspraken van het ICC of andere internationale gerechten kunnen een preventief effect sorteren. Blijft berechting van de verantwoordelijke politieke en militaire leiders achterwege, dan is dat mogelijk een signaal voort te gaan met agressie en blijven kwetsbare bevolkingsgroepen verstoken van bescherming.

Wat leren we?

De oplossingsrichtingen die Ruggiero schetst, zijn niet altijd even overtuigend. Zijn sociologische analyses van ongelijke machtsverhoudingen en de criminogene rol van economisch denken en doen bieden mijns inziens meer perspectief. Terecht claimt hij dat de sociologische invalshoek de studie van macht en misdaad veel robuuster maakt. Ten eerste verschuift de analytische focus naar privileges, immuniteit en een overmaat van gelegenheden en controlemogelijkheden. Ten tweede komen schadelijke en victimiserende gedragsvormen in beeld die niet strafbaar zijn gesteld. En ten derde komt preventie in het teken te staan van collectieve actie, opnieuw een notie die uit het conventionele criminologische denken is verdreven. Met een sociologische insteek spreekt het vanzelf dat criminologen ook studie maken van sociale bewegingen en ngo's die onder andere de massale schade van recidiverende megabedrijven onder de aandacht brengen (2017: 19).

Ruggiero wijst erop dat sociologen aan het eind van de negentiende eeuw veel oog hadden voor corrupte elites, frauderende bankiers en de *robber barons*. Exemplarisch zijn Durkheim, Tarde, Sombart, Ross, Veblen en Bonger, die allemaal het opkomende kapitalisme en zijn kwalen hebben geanalyseerd en becommentarieerd. Op Bonger na waren dat geen marxisten. Deze sociologen waren diep geschokt door de maatschappelijke chaos en normloosheid die dat kapitalisme met zich meebracht. En zij niet alleen, want eerder hadden veel literatoren de vinger gelegd op pijnlijke aspecten van 'de' vooruitgang. In dat verband wijdt Ruggiero in *Power and Crime* een prachtig hoofdstuk aan de Franse schrijver Balzac en zijn romancyclus *La comédie humaine*, dat een minutieus beeld geeft van de geldbeluste bourgeoisie. Die hebzucht lijkt momenteel veel minder verontwaardiging los te maken. Zo lijken het oplichten van de fiscus en het buitengaats stallen van grote vermogens de gewoonste zaak van de wereld geworden.

Het vertoog dat onbeteugelde economische groei iedereen welvaart brengt, heeft hegemoniale trekken gekregen, de excessieve en pathologische aspecten daarvan ten spijt. Tegen die achtergrond moeten we het werk van Ruggiero plaatsen: we zijn in een nieuwe fase van modernisering beland waarin overheidsdiensten voor een groot deel zijn ingelijfd in de 'vrije' economie en naties met elkaar strijden om quasi-soevereine megabedrijven het beste vestigingsklimaat aan te bieden.

Ruggiero's werk biedt een veelheid van interessante perspectieven die nadere uitwerking en precisering verdienen. De volgende aannames en stellingen zijn daarbij mogelijk van belang:

- Conform Sutherlands klassieke studie kunnen we de meeste megabedrijven recidivist noemen. Ze beschikken onder andere over het vermogen gunstige vestigingsvoorwaarden af te dwingen en wetsontwijkende werkvelden te creëren en daarover controle uit te oefenen, inclusief windowdressing en het weg organiseren van verantwoordelijkheid.
- Binnen de mondiale economie zijn dubieuze jurisdicties ontstaan die als vrijhavens en belastingparadijzen fungeren voor onder andere superrijken, zaken-tycoons, oligarchen en maffiabazen. Die jurisdicties faciliteren onder andere offshore-vennootschappen en de ongereguleerde mondiale flitskapitaalmarkt.

- Economie zoals onderwezen in business schools claimt een ‘wetenschap’ te zijn, maar is in feite een ideologie die winstmaximalisatie, deregulering en het creatief omzeilen van wetsregels predikt.
- Naarmate overheden meer belang hechten aan economische groei, concurrentie en een goed vestigingsklimaat, en private partijen meer overheidstaken overnemen, neemt de kans op corruptie toe: draaideuren tussen ambtenarij, politiek en bedrijfsleven, fiscale deals voor grote bedrijven, enzovoort.
- Noodzakelijke politieke verandering komt niet tot stand door parlementaire wetgeving en beleidshervormingen, maar door collectieve actie en vorming van sociale bewegingen die kritische massa ontwikkelen. In de bestuurlijke en ambtelijke molen delen vazallen van de economische elites – vaak verbonden aan de consultancyindustrie – de lakens uit.

Wanneer we deze perspectieven op machtsvorming en machtsmisbruik tot ons laten doordringen, zouden we bijna uit het oog verliezen dat Ruggiero primair een cultureel socioloog is. Herhaaldelijk, en niet alleen in *Crime in Literature*, gebruikt hij het werk van wijsgeren, romanschrijvers en dichters om ons begrip van criminologische concepten en ideeën te verdiepen. Filosofie, bellettrie en kritisch denken trekken gezamenlijk op. Zoals gezegd, dat maakt het werk van Ruggiero uniek.

Literatuur

- Hirschman, A. (1977). *The Passions and the Interests. Political Arguments for Capitalism before Its Triumph*. Princeton: Princeton University Press.
- Hobbs, D. (2001). Book Review, Crime and Markets: Essays in Anti-criminology. *British Journal of Criminology*, 41(4), 754-755.
- Ruggiero, V. (2000). *Crime and Markets: Essays in Anti-criminology*. Oxford: Oxford University Press.
- Ruggiero, V. (2003). *Crime in Literature: Sociology of Deviance and Fiction*. New York: Verso.
- Ruggiero, V. (2005). Criminalizing War: Criminology as Ceasefire. *Social & Legal Studies*, 14(2), 239-257.
- Ruggiero, V. (2006). *Understanding Political Violence*. Maidenhead. UK; New York: Open University Press.
- Ruggiero, V. (2010). *Penal Abolitionism*. Oxford: Oxford University Press.
- Ruggiero, V. (2011). An abolitionist view of restorative justice. *International Journal of Law, Crime and Justice*, 39(2), 100-110.
- Ruggiero, V. (2012). How public is public criminology? *Crime, Media, Culture*, 8(2), 151-160.
- Ruggiero, V. (2013a). *The Crimes of the Economy*. London and New York: Routledge.
- Ruggiero, V. (2013b). Creative destruction and the economy of waste. *Critica Penal y Poder*, 4 (marzo), 34-48.
- Ruggiero, V. (2015a). *Power and Crime*. London and New York: Routledge.
- Ruggiero, V. (2015b). *The legacy of abolitionism*. *Champ Pénal / Penal Field*. XII. <https://doi.org/10.4000/champpenal.9080>
- Ruggiero, V. (2017). Networks of greed. *Justice, Power and Resistance*, 1(1), 3-23.
- Ruggiero, V. (2021). *Critical criminology today: counter-hegemonic essays*. London and New York: Routledge.
- Ruggiero, V. (2022a). Sustainability and Financial Crime. *International Criminology*, 2(2), 143-151.

- Ruggiero, V. (2022b). The degrowth movement and crime prevention. *Crime, Law and Social Change*, 77(5), 463-478.
- Ruggiero, V. (2023a). Criminology against war. *Justice, Power and Resistance*. <https://doi.org/10.1332/TGBW8348>
- Ruggiero, V. (2023b). State Crime. *Kriminologisches Journal*, 55(1), 53-60. <https://doi.org/10.3262/kj2301053>
- Ruggiero, V. & South, N. (2013a). Green criminology and crimes of the economy: theory, research and praxis. *Critical Criminology*. 21(3), 359-373
- Ruggiero, V. & South, N. (2013b). Toxic state - corporate crimes, neo-liberalism and green criminology: the hazards and legacies of the Oil, Chemical and Mineral Industries. *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 2(2), 12-26.
- Stokkom, B. van (2023). Actievoeren tegen Big Oil. Eén hoeraatje voor burgerlijke ongehoorzaamheid, twee voor reputatiebeschadiging. *Filosofie & Praktijk*, 44(3/4), 380-403.
- Stokkom, B. van & Schuilenburg, M. (2020). Macht, misdaad en exces. Enkele inleidende reflecties. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 1(10), 3-17.
- Swaaningen, R. van (n.n.g.). Penal abolitionism. In S. Snacken, G. Cliquennois, I. Durnescu, E. Larrauri & D. Humblet (Eds.), *Routledge Handbook on European Penology*.
- Swaaningen, R. van, Althoff, M. & Petintseva, O. (2023). Kritische criminologie en politiek engagement. *Tijdschrift over Cultuur & Criminaliteit*, 3(13), 3-21.
- Tittle, C.R. (2018). *Control Balance: Toward a General Theory of Deviance*. Boulder, CO: Westview.